

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۱۲/۲۷

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

طراحی فضای شهری با تأکید بر فن سوات مطالعه موردی: میدان امام خمینی تهران

مهسا بشتام^۱

چکیده

اگر شهر به مانند یک موجود زنده فرض گردد برای ادامه زندگی به فضای شهری مطلوب و نشاط نیازمند است. شهرها با حضور مردم و فضاهای شهری معنا پیدا می کنند و با حضور گسترده و مطلوب نیازمند ارتقاء ویژگی های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و... آنها است با هدف شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای محدوده میدان امام خمینی و دست یابی به راهبرد های طراحی فضای شهری در محدوده مورد مطالعه در دستور کار قرار گرفته است در مقاله ی حاضر با روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی در دستور کار قرار گرفته است. هم چنین در بخش نظری با مراجعه به منابع معتبر کتابخانه ای و اسنادی الکترونیکی داده های لازم گردآوری شده است. در بخش تحلیل نیز با بهره گیری از تکنیک سوات محدوده مورد مطالعه با برداشت های میدانی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و داده های لازم گردآوری شده است نتایج تحقیق نشان می دهد: فضاشهری بیش از هر فضای دیگری در شهر عرصه ی اعمال متقابل اجتماعی و غلبه هنجارها و موازین و ارزش های اجتماعی - فرهنگی بوده و نیازمند منطق گرایی در رفتار، کنترل اجتماعی، مشارکت مردمی است و بیش از همه چیز، عرصه بیان آزادی، تکثر، تنوع، هماهنگی و خویشتن داری اجتماعی است.

کلمات کلیدی: طراحی شهری، میدان امام خمینی، فضای شهری

^۱ کارشناسی ارشد طراحی شهری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱- مقدمه و بیان مسئله

توسعه و رشد شهرها و صنعتی شدن آن‌ها در قرن حاضر به‌خصوص در کلان شهرها باعث به وجود آمدن ناهنجاری‌های زیادی شده است. شهرنشینی به‌عنوان پدیده‌ای که در اثر تداخل جنبه‌های مختلف و ضروری زندگی مدرن، مظهر شبکه‌ای و روابط پیچیده اجتماعی شده است، بستر و شکل‌دهنده بسیاری از چالش‌های اساسی در زندگی شهروندان نیز است (پاکزاد، ۱۳۸۴: ۲۸۲)؛ از طرفی فضاهای عمومی شهری بدون هیچ‌گونه بار فرهنگی و اجتماعی به حیات خود ادامه می‌دهند و این امر باعث تشدید بحران هویت شهری در آن‌ها شده است. امروزه طراحی فضای شهری مطلوب به یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت و طراحان شهری و به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته تبدیل شده است (گلکار، ۱۳۸۶: ۶۷).

از طرفی دیگر فضاهای عمومی شهری به عنوان کانونی که اقشار مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه هستند، به نحوی که رضایت مخاطبان را جلب نماید. جهت رسیدن به این هدف، ناگزیر باید به فضاهایی روی آورد که همگانی‌اند و زنده‌ترین حرکت‌های شهری در آنها رخ می‌دهد. اما با توجه به شرایط عصر حاضر، یک فضای شهری باید واجد چه خصوصیتی باشد که قابلیت جذب شهروندان را داشته و بتواند بستر مشترکی بوجود آورد تا فعالیت‌های کارکردی و مراسمی که پیوند دهنده اعضای آن جامعه است، در آن شکل بگیرد و اصولاً در این دوران، انگیزه حضور افراد در فضاهای شهری چه خواهد بود.

شکل‌گیری فضاهای جمعی و تفریحی جدید سبب شده تا امروزه بسیاری از عملکردهای فضای شهری به بناها منتقل شوند. در حالیکه ساختمان بنا شده، جسم تشبیه شده‌ای در فضای مکانی-فضای زمانی است که تداوم اعتبار ارزش‌های کاربردی و معنوی‌اش در گروهی ثابت ماندن اندیشه‌ها و رفتارها و نیازها و سلیقه‌های مردمانی است که در آن می‌زیند. پس بلافاصله پس از ساخته شدن، هر بنایی می‌تواند دیر یا زود در جهان رابطه‌ای معنوی، فاقد کارایی معنوی شود و روی به ویرانی گذارد یا به دست آدمیان خراب شود و یا به حال خود رها شود. اما در هر حال، امروزه با تعویض جایگاه ارزشی انسان و ماشین و قالب‌بندی‌های جهان‌شمول ناشی از رواج گسترده انگاره‌های تجدیدطلبانه در شهر و فضاهای شهری تبدیل به مکان ماشین گشته‌اند و انسان از برنامه‌ریزی‌ها و طراحی فضاهای شهری حذف شده است و می‌توان اظهار داشت در حالیکه فضاهای شهری در گذشته از لحاظ کارکردی و کالبدی غالباً از کارایی مناسبی برای زندگی در آن برخوردار بوده‌اند، اما برخی از انواع بسیار مهم فضاهای شهری در دوره معاصر فاقد کارایی لازم برای زندگی شهری هستند و غالباً نقش ارتباطی آنها به‌صورت مهمترین کارکرد و در برخی موارد تنها کارکرد آنها درآمده است و در شهرهای بزرگ با وجود آن که مردم در طول روز برای جابه‌جایی در شهر در این گونه فضاها حضور دارند، اما حضور در این فضاها نه تنها برای آنان خوشایند نیست، بلکه از آنها گریزان نیز هستند.

از این رو در پژوهش حاضر با هدف شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محدوده میدان امام خمینی و دست‌یابی به راهبرد های طراحی فضای شهری در محدوده میدان امام خمینی به عنوان دغدغه پژوهشگر می‌باشد در دستور کار قرار گرفته است.

۲- اهمیت و ضرورت پژوهش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

برخی از انواع بسیار مهم فضاهای شهری در دوره معاصر فاقد کارایی لازم برای زندگی شهری هستند و غالباً نقش ارتباطی آن‌ها به صورت مهمترین کارکرد و در برخی موارد تنها کارکرد آن‌ها درآمده است و در شهرهای بزرگ با وجود آن که مردم در طول روز برای جابه‌جایی در شهر در این گونه فضاها حضور دارند، اما حضور در این فضاها نه تنها برای آنان خوشایند نیست، بلکه از آنها گریزان نیز هستند. پس بازنگری در طراحی اینگونه فضاها و میدانی شهری، و بررسی نقاط قوت، فرصت‌ها و تهدیدها بیش از پیش ضرورت داشته و مهم می‌باشند که باید در اولویت کاری برنامه‌ریزان و مسئولین شهری و همچنین از اولویت‌های پژوهشی دانشگاهی‌ها قرار بگیرد.

۳- اهداف پژوهش

۱- شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای محدوده میدان امام خمینی

۲- دستیابی به راهبرد‌های طراحی فضای شهری در محدوده میدان امام خمینی

۴- روش تحقیق

در مقاله‌ی حاضر با روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی در دستور کار قرار گرفته است. هم‌چنین در بخش نظری با مراجعه به منابع معتبر کتابخانه‌ای و اسنادی و الکترونیکی داده‌های لازم گردآوری شده است. در بخش تحلیل نیز با بهره‌گیری از تکنیک سوات محدوده مورد مطالعه با برداشت‌های میدانی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و داده‌های لازم گردآوری شده است.

۵- مبانی نظری و دیدگاه‌ها

➤ فضای شهری

در خصوص مبانی نظری بحث می‌توان گفت که گروهی از صاحب‌نظران هم‌چون راب کریر، فضای شهری را به‌عنوان ساخت شهر مطالعه می‌کنند و گروهی هم‌چون کامیلو سیتته، از حوزه زیبایی‌شناسی به موضوع می‌نگرند و برخی نیز مانند گیدنز فضای شهری را از منظر اکولوژی اجتماعی بررسی می‌کنند. مفهوم فضای شهری در قالب مفهوم اهداف انسانی-اجتماعی در انطباق با هدف‌های انسانی و فعالیت‌های اجتماعی تعریف می‌شود و فضاهای شهری خیابان، میدان و ... وسیله‌ای می‌گردد، برای تقویت روح همکاری جمعی، روابط متقابل چهره به چهره، فضایی محصور، اندام‌وار و دارای هویت. عملکرد اساسی شهر در جمعی بودن فعالیت‌ها و وفور عرصه‌های عمومی شهر نهفته است، زمینه‌ای برای نمایش زندگی اجتماعی افراد و گروه‌های اجتماعی متفاوت. عرصه عمومی به صحنه‌ای بدل می‌شود که بازیگران و تماشاگران به ترتیب نقش خود را عوض می‌کنند و در اینجا به جای مفهوم فضای شهری در مقیاس شهر بر تصور عمومی مردم از آن فضا منطبق می‌گردد (حبیبی، ۱۳۷۹: ۱۱).

➤ طراحی و روش‌های آن

طراحی می‌تواند قدمتی به اندازه زندگی انسان داشته باشد، اگر چه ابزارهای سنگی دستی و خانه‌های انسان‌های اولیه نیز احتمالاً طراحی شده‌اند (آکن، ۲۰۰۵: ۱۵). آثار دست‌ساز مهم مانند خانه‌های روستایی، گاری‌های مزرعه، قایق‌ها و داس با گذشت زمان و در اثر فرآیند «طراحی تکاملی» توسعه یافتند (جونز، ۱۹۹۴).

از نظر چینگ، طراحی فرآیندی است حیاتی، قابل دسترس و لذت بخش و سازنده که ماهیتاً فرآیندی است خلاقانه. طراحی در زمینه معماری، نوعی فعالیت مربوط به تولید طرح‌ها و ارائه پیشنهادهایی است که معمولاً برخی اوقات آن چیزی را که وجود دارد به چیزی که بهتر است، تبدیل می‌کند. و از سوی دیگر طراحی فعالیت پیچیده و دگرگون کننده است که طراح در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

طول آن همواره مسائلی را طرح می‌کند و خود به دنبال پاسخی برای آن می‌گردد (ندیمی، ۱۳۷۸: ۹۹). طراحی را می‌توان به‌عنوان فرآیندی شامل سه بخش دانست که مرحله نخست آن، یک روش یا تغییر شکل، و یک مرحله تصور و تحلیل طراحانه و سپس تصویری آنی است (سلطان‌زاده، ۱۳۷۹: ۵۰) در مراحل عملی‌تر، این فرآیند و کارکردهای گوناگون عبارتند از:

- * برنامه‌ریزی؛

- * تولید انواع گوناگون طرح‌ها؛

- * تهیه نقشه‌های اجرایی؛

طراحی را هم‌چنین می‌توان فرآیند جزئیات متوالی در نظر گرفت که از یک اسکیس خام آغاز، و از طراحی کلی به طراحی پر تفصیلات تبدیل می‌شود. براین اساس سه نوع طراحی می‌توان سه دسته دانش عمومی قائل شد، یعنی: دانش به شیء؛ دانش ساخت و دانش فرآیند (آکن، ۲۰۰۵). دائم معتقد است، تصمیم‌گیری‌های هوشمندانه در طراحی به طراحی‌های بهتری می‌انجامد که جزو تحولات مؤثر تکنولوژی در قرون اخیر به حساب می‌آیند (دائم، ۲، ۱۹۹۴). روانشناسی نیز با رویکردی متمایز از نظر رفتارهای ادراکی به طراحی می‌نگرد. به تازگی تفاوت‌های میان مسائل طراحی و سایر انواع مسائل مورد بحث قرار گرفته است. طراحی دارای به هر حال مسائل ساختار وسیعی می‌باشند و تشخیص نیاز و خواست استفاده کننده روشی برای ایجاد معیار طراحی است. بیشتر فعالیت‌ها در زمینه روش‌های طراحی در انگلستان، اسکاتلند، استرالیا، چکسلواکی، لهستان و ایالات‌متحده انجام شد، روش‌ها و استراتژی‌های منطقی در ایالات‌متحده را می‌توان به کریستوفر الکساندر نسبت داد. روش‌های طراحی به مفهوم کلی آن تحت تأثیر تحولات زندگی شهری و صنعتی، و زیر نفوذ پروژه‌های عظیم مهندسی در دهه 1960 میلادی معرفی گردیدند، و از سویی، ارزیابی روش‌های طراحی به فلسفه علم پوپر باز می‌گردد. کاربردهای یک نظام سازمان یافته در ایجاد یک طراحی منظر بسیار زیادند که البته این نظام در سیستم‌های آکادمیک و حرفه‌ای متفاوت است. اما چنانچه ترنر معتقد است، می‌توان روش‌های طراحی منظر را با توجه به زمان و دیگر فاکتورهای مؤثر بر آن، به دسته‌بندی‌هایی تقسیم نمود که یکی از مهم‌ترین آن‌ها طراحی با کمک الگوهاست. راهکار الگویی برای طراحی اینگونه خلاصه می‌شود: کلمات، دیاگرام‌ها و سپس مدل‌ها، این روش برای رقومی کردن مورد استفاده است. کلمات می‌توانند از پایگاه‌های اطلاعاتی استخراج شود. دیاگرام‌ها و مدل‌ها از تکنیک‌های رقومی بدست می‌آیند. زیرا هماهنگی‌های بی‌نهایت کوچک که نتایج مطلوبی به بار دارد، به روش نه چندان متفاوت از تکامل تدریجی صنعت در دوره بینش صنعتی، آسان است. تام ترنر بخوبی در مورد طراحی با کمک الگو در کتاب «شهر همچون چشم‌انداز» توضیح داده است. کریستوفر الکساندر برای ایجاد مکان‌های نیرو بخش با استفاده از الگوهای تاکید داشته است. الگوهای اجتماعی، انسانی و طبیعی در طراحی‌های نوآورانه همواره مورد توجه معماران و طراحان بوده است (ترنر، ۱۹۹۸). با توجه به نظرات ترنر، در یک دسته‌بندی مشکلات طراحی منظر پس از سال 1800 میلادی را می‌توان مطابق موارد ذیل خلاصه کرد، که چنانچه دیده می‌شود در ارتباط با ابعادی از طراحی منظر مطرح خواهد شد که در ادامه مورد بحث قرار می‌گیرند (اجتماعی - فرهنگی، اکولوژی و زیبایی شناسی) اصل بدیهی طراحی در دوره کلاسیک (1800) وقتی به سمت نابودی حرکت کرد که دیگر معنایی جز طراحی باغ‌ها در امتداد تفسیر تجربی فرم‌های موجود در طبیعت نداشت «تقلید طبیعت». هنر مصنوعی به‌نظر رسید، طبیعت نامنظم شد و باغ‌ها بتونی گشتند. بدون ایده‌الیزم، طراحی باغ و منظر ارتباطش را با هنرمندان و صنعتگران نخستین از دست داد. این نکته‌ای جامعه‌شناختی است.

1- Jones

2- Dym

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

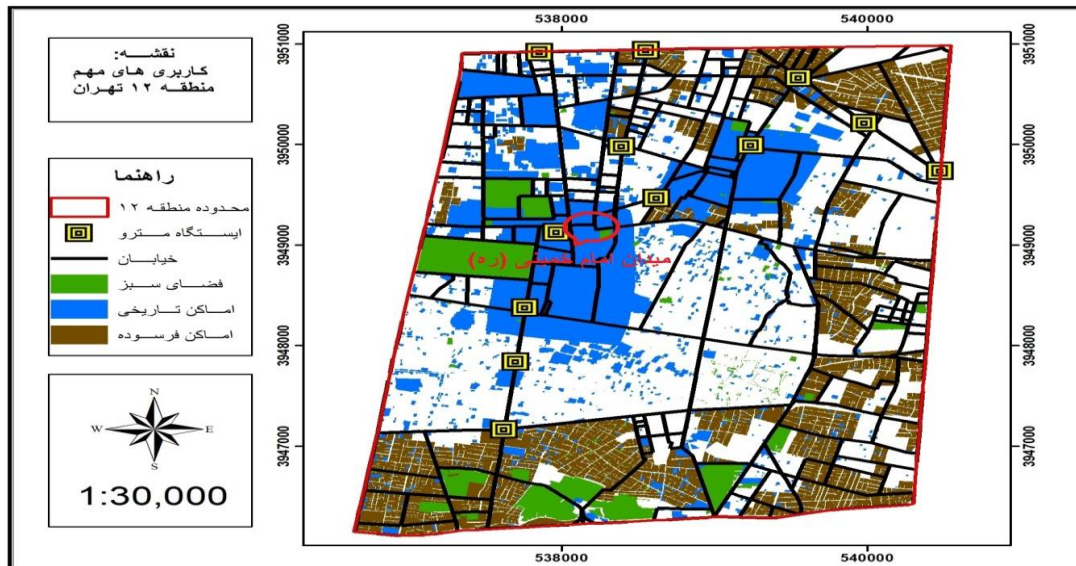
وقتی در پایان قرن نوزدهم احیاء تئوری منظر آغاز شد، اصلاح‌گران (مثل گذر) به کارکردهای اجتماعی و فرآیندهای اکولوژی اهمیت دادند. این امر سبب جدایی طراحی و نقشه‌کشی منظر از هنرهای زیبا شد. پس از سال 1954، طراحان منظر برای کار بر روی جنبه کارکردی مدرنیسم متعصب در معماری متحد شدند و این اتحاد ویران‌گر بود. تلاش برای قرار دادن «فرم پس از کارکرد» سبب شد درک آنان نسبت به کارکردهای منظر ضعیف شود. طراحی براساس نقشه، مانند خود شیوه پیمایش - تحلیل - طراحی (SAD)، طراح را تشویق می‌کرد منظر را دو بعدی و از نقطه نظرهای بسیار اندک ببیند. در طی قرن بیستم موضوعات اجتماعی، بوم‌شناختی، سیاسی، ادبی، و هنری در طراحی منظر همچنان در بخش‌های جدا از هم باقی ماند. کاشت گیاه را معادل «منظر سازی» می‌دانستند. طراحان نقش خود را در تلفیق پنج عنصر فضای بیرونی، فرم زمین، ساختمان‌ها، آب، پوشش گیاهی و کف‌سازی از یاد بردند. عموم مردم، طراحان حرفه‌ای نداشتند که بتوانند مکان‌ها را طوری طراحی کنند که زیبا به نظر بیاید و در عین حال نیازهای اجتماعی را نیز رفع کند و ویژگی‌های اکولوژی مطلوب داشته باشد (ترنز، ۲۰۰۱)

۶- موقعیت محدوده مطالعاتی

منطقه ۱۲ با وسعت ۱۶۹۱ هکتار (۲.۳ درصد مجوده تهران) و ۲۴۸۰۴۸ نفر جمعیت (۳.۱۸ درصد جمعیت کلان شهر) بیش از سه چهارم ناصری (مرکز تاریخی تهران) را پوشش می‌دهد و از ۶ ناحیه تشکیل شده است، که مجموعاً طی مصوب شورای عالی معماری و شهرسازی، ۵۹۳ هکتار از اراضی این منطقه جزء بافت‌های فرسوده به شمار می‌روند. همچنین در برگزیده هسته تاریخی شهر تهران است که در دوره صفویه قریه‌ای محصور بود، در دوره قاجاریه داراخرافه شد و در دوره ناصرالدین شاه اهمیت یافت. محدوده فعلی منطقه ۱۲ تهران در مرکز ثقل ارتباطات درون شهری و در برگرفتن قلب تجارت شهر یعنی بازار قدیم تهران قرار گرفته است. از این نقطه نظر این منطقه به لحاظ سابقه تاریخی دارای عناصر، بناهای مسکونی و فضاهای عمومی با ارزش‌های معماری و تاریخی خاص است. این منطقه از شمال به مناطق ۶ و ۷ (خیابان انقلاب)، از شرق به مناطق ۱۳ و ۱۴ (خیابان ۱۷ شهریور)، از جنوب به مناطق ۱۵ و ۱۶ (خیابان شوش) و از غرب به منطقه ۱۱ (خیابان حافظ و وحدت اسلامی) محدود می‌شود. بیش از ۳۴ درصد محدوده منطقه از گستره‌ها و پهنه‌های شاخص و ارزشمند تشکیل شده است. به رغم این ارزش‌ها، بیش از یک سوم سطح منطقه فرسوده (اعم از ارزشمند یا غیر آن محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، مرکز تاریخی تهران در معرض زوال و مخروبه‌گی روز افزون است.

نقشه ۱- مختصات منطقه ۱۲ تهران و میدان امام خمینی در منطقه ۱۲

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

منبع: شهرداری و سازمان زیباسازی شهر تهران، ۱۳۹۴

۷- تجزیه و تحلیل یافته‌ها با استفاده از سوات (SWOT)

SWOT تکنیک ارزیابی کیفی عوامل داخلی و خارجی به ترتیب از دو بعد قوت و ضعف و فرصت و تهدید است. ماتریس نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از ابزارهای مهمی هستند که می‌توان بدان وسیله اطلاعات را مقایسه کرد و با استفاده از آن استراتژی و راهبردهای دقیقی ارائه نمود. مقایسه کردن عوامل اصلی داخلی و خارجی از مشکل‌ترین بخش‌های تهیه ماتریس تهدیدها و فرصت‌ها و نقاط ضعف و قوت است و به قضاوت‌های دقیق و خوبی نیاز دارد. ضمن اینکه در واقع چیزی به نام بهترین مجموعه عوامل قابل مقایسه وجود ندارد (زیویار، ۱۳۹۳). گام اول در مراحل برنامه‌ریزی راهبردی تعیین رسالت، اهداف و مأموریت‌های سازمان است و پس از آن می‌توان از طریق تحلیل SWOT که یکی از ابزارهای تدوین راهبرد است، برای سازمان راهبردی متناسب با محیط آن تدوین کرد. با استفاده از این تحلیل می‌توان ضمن تجزیه و تحلیل محیط‌های داخلی و خارجی سازمان، تصمیم‌هایی اتخاذ نمود که قوت‌های سازمان را با فرصت‌های محیطی متوازن سازد (پیرس و رایبسون، ۱۳۸۸). در این تحقیق به منظور دستیابی به اهداف و ارائه راهبردها، با توجه به اطلاعات اولیه استخراج شده از مطالعات میدانی، از روش تحلیلی SWOT استفاده گردید. در همین راستا، پس از آشنایی کلی و معرفی ساخت و کالبد میدان امام خمینی (ره)، ابتدا نقاط قوت (strong point) و ضعف (weak point) در ارتباط با عوامل درونی، و فرصت‌ها (opportunity point) و تهدیدهای پیش‌رو (threats) در ارتباط با عوامل خارجی بررسی و هر گروه از این عوامل در جدول (۱-۱) درج گردید.

جدول ۱- SWOT میدان امام خمینی (ره)

SWOT زیست محیطی			
تهدید (T)	فرصت (O)	ضعف (W)	قوت (S)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

<ul style="list-style-type: none"> - وجود فضای سبز در محدوده‌های تاریخی - وجود پارک و فضای سبز در اطراف میدان - وجود فضاهای کافی جهت کاشت درخت - عدم وجود تهدید از سوی مخاطراتی چون زمین‌لرزه 	<ul style="list-style-type: none"> - کمبود فضای سبز و توزیع نامتناسب آن در میدان - وجود آلودگی هوا و صوتی در میدان - عدم رعایت نکات بهداشتی - عدم وجود زیرساخت‌های مناسب - کاربری‌های نامتقارن - عدم نفوذ باد به میدان و جلوگیری از خروج آلودگی - عدم فضاسازی مناسب برای تک درخت‌ها - عدم احساس حضور آب در محدوده - آلودگی محیطی و بصری به علت تجمع زباله در جداره خیابان‌های بافت - آلودگی بصری به علت جداره‌های نامطلوب کالبدی 	<ul style="list-style-type: none"> - امکان استفاده از ساختمان‌های بازیافت میدان - امکان استفاده از عوارض طبیعی در جهت بهبود دید و منظر - امکان کاهش آلودگی‌های زیست محیطی با توسعه حمل و نقل عمومی 	<ul style="list-style-type: none"> - تحقق نیافتن برنامه‌های کنترل آلودگی هوای تهران - خطر به زیر آب رفتن و تجمع آب در قسمت‌های جنوبی میدان - افزایش آلودگی صوتی در میدان به دلیل بار ترافیکی زیاد و تأثیر بر محیط زیست
<p>SWOT دسترسی و حمل و نقل</p>			
<ul style="list-style-type: none"> - وجود شبکه ریلی زیرزمینی و حمل و نقل عمومی فراوان در میدان - وجود پیاده راه‌های جاذب در اماکن تاریخی اطراف میدان 	<ul style="list-style-type: none"> - نبود زیر ساخت‌های مناسب حمل و نقل - وجود ترافیک زیاد در مرکز و اطراف میدان - وجود کوچه‌های باریک و بلند در بعضی نواحی منطقه که باعث اختلال در دسترسی و حمل و نقل می‌شود - تردد زیاد موتورسوارها و کاهش امنیت در میدان - عدم وجود مرکز امدادرسانی در 	<ul style="list-style-type: none"> - بستری مناسب برای خصوصی سازی و تعمیر زیرساخت‌ها - مکان طراحی و برنامه‌ریزی به منظور حرکت دوچرخه - امکان ایجاد محلی برای بارگیری عمده فروشی‌های موجود در محدوده - می‌توان با ایجا رمپ‌ها و میدانچه‌ها و همچنین ایجاد سرعت‌گیرها مانع از وود ناگهانی وسایل نقلیه به میدان شد 	<ul style="list-style-type: none"> - وجود بناهای شاخص و بارزش میراثی امکان تعریض معابر را فراهم نمی‌آورد. - عدم توجه به بناهای با قدمت زیاد و احتمال خرابی و ایجاد حجم آوار زیاد و امکان مسدود کردن معابر یا آسیب به ساکنان - امکان برخورد سواره و پیاده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

	<p>میدان</p> <ul style="list-style-type: none"> - عدم وجود محورهای اختصاصی پیاده و دوچرخه و کمبود پارکینگ - وجود موانع فیزیکی در پیاده‌روهای معابر اصلی - همسان بودن سطح خیابان و پیاده راه - نداشتن فضای مکث و سرعت‌گیر که سبب ورود ناگهانی وسایل نقلیه به داخل میدان می‌شود 		
<p>SWOT اجتماعی</p>			
<ul style="list-style-type: none"> - تحرک‌پذیری بالای میدان به لحاظ فعالیت ساکنان و غیرساکنان - دسترسی به فرصت‌های شغلی موجود - وجود پتانسیل‌های جذب گردشگر و ایجاد تعاملات اجتماعی - برگزاری مراسم مذهبی فرهنگی در مناسبت‌های مختلف - فضاهای جمعی به جا مانده از گذشته با خاطره‌های تاریخی و حس تعلق خاطر افراد با اصالت به این مکان‌ها - نقش بازار به عنوان محلی برای تعاملات 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم وجود تراکم جمعیتی یکسان در طول شبانه روز - کیفیت نامناسب اجتماعی به سبب بافت فرسوده - فراوانی تعداد دستفروشان - وجود ناهنجاری در برخی از نقاط و زمان در میدان - وجود آسیب‌های اجتماعی در میدان از جمله اعتیاد و سرقت - کمبود مراکز آموزشی-فرهنگی و هنری-فرهنگی در محدوده - وجود مشاغل کاذب - افزایش بزهکاری و ناامنی - پایین بودن سطح نظارت اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> - امکان جذب جمعیت اصیل در صورت ساماندهی میدان - ایجاد مراکز گردشگری با بهسازی مراکز تاریخی - امکان تبدیل منطقه به سکونت گاهی با اقشار متنوع و اصیل و پایبند به تعلق مکانی 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم شناخت و آگاهی مردم شهر از ارزش‌های فرهنگی-تاریخی بافت - ایمن نبودن فضا به‌ویژه برای زنان، کودکان و افراد غیرمحلی در ساعت‌های پایانی روز و شب - احتمال کاهش نقش حضور اجتماعی در محله با افزایش فضاهای رهاشده و طراحی نشده در اطراف میدان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اجتماعی			
SWOT اقتصادی			
<ul style="list-style-type: none"> - وجود گردش پول فراوان در سطح میدان و منطقه - وجود تراکم بالای فعالیت‌های تجاری و کسب و کار در میدان 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم وجود سهم متعادل شاغلین مدیریتی و تخصصی نسبت به شاغلین خدمات و کارگران ساده - فراوانی شغل‌های کاذب - فعالیت اندک زنان در مشاغل موجود در میدان - کاهش فعالیت‌های اداری-حکومتی و ورود آنها به مناطق دیگر 	<ul style="list-style-type: none"> - امکان جذب سرمایه‌گذاران به منطقه و میدان - قرارگیری میدان در منطقه فعال اقتصادی شهر 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش بسیار قیمت زمین و مغازه‌ها به‌خصوص در قسمت شمالی میدان - وجود فرصت شغلی بسیار برای افراد غیرساکن
SWOT زیر ساخت‌های شهری			
<ul style="list-style-type: none"> - استقرار در محدوده طرح ترافیک - عبور خطوط ۱ و ۲ مترو - بالاترین امکان تبادل سفر با دیگر مناطق تهران 	<ul style="list-style-type: none"> - سهم غالب سواری شخصی در میان خودروهای ورودی به میدان - تمرکز پایانه اتوبوسرانی و تاکسی‌رانی در میدان. - ضعف نفوذپذیری سواره به درون بلوک‌های مسکونی و تجاری - کم بودن سطوح معابر نسبت به حجم فعالیت - مشکلات بارگیری و باراندازی در نقاط تجاری - فرسوده و ناکامل بودن شبکه زیر ساخت‌های شهری - کهنگی و پوسیدگی شبکه‌های آب و برق 	<ul style="list-style-type: none"> - امکان تأمین شبکه‌های زیرساختی پیشرفته - امکان دسترسی سریع‌تر و آسوده‌تر از مناطق به میدان و بالعکس به اتکای گسترش شبکه متروی تهران و شبکه حمل و نقل مکمل عمومی - تشویق حرکت پیاده در میدان 	<ul style="list-style-type: none"> - قدیمی و سنتی بودن خدمات عمومی و زیرساخت‌های شهری مراکز تجاری - در اولویت قرار نداشتن محدوده در برنامه‌های توسعه شبکه‌های زیرساختی به دلیل قدیمی بودن بافت‌ها - کم توجهی به گسترش شبکه حمل و نقل عمومی - سنتی بودن نظام بارگیری و باراندازی - قطع ارتباط محورهای بزرگراهی با میدان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

	<p>- نبود شبکه فاضلاب اصلی در میدان.</p>		
SWOT کالبدی - مسکن			
<p>- ارتفاع نسبتاً یکسان و کم ساختمانها (بجز ضلع جنوبی)</p> <p>- کاهش تراکم خانوار در واحد مسکونی</p> <p>- قرارگیری محدوده در منطقه فعال اقتصادی شهر</p> <p>- عزم مسئولین جهت مداخله در بازسازی میدان و محله</p> <p>- وجود ابنیه و بناهای با ارزش تاریخی</p>	<p>- وجود ساختمانهای بیش از ۳۰ سال در این میدان</p> <p>- عدم وجود فضاهای سکونتی مناسب در میدان</p> <p>- ریز دانگی بافت و وضعیت نابسامان بافتهای فرسوده و آسیب پذیر</p> <p>- فرسودگی ساختمانها و عدم مقاومت کافی در برابر بحرانهای طبیعی مانند زلزله</p> <p>- تبدیل شدن املاک تخریب شده یا خالی به محلی امن برای گردآمدن معتادان</p> <p>- نابسامانی سیمای بدنه و آلودگی بصری به دلیل ساخت وسازهای ناهماهنگ</p> <p>- فقدان فضاهای جمعی در عرصه تعاملات اجتماعی</p> <p>- تخریب بناهای تاریخی</p> <p>- کیفیت پایین ابنیه تاریخی با ارزش</p> <p>- پایین بودن کیفیت ابنیه در میدان</p> <p>- کمبود فضا در سطح برای ایجاد پارکینگ</p> <p>- گران بها بودن خرید و تملک املاک مزاحم برای طراحی آسان تر و زیباتر در این بافت</p>	<p>- امکان افزایش تراکم مسکونی و تجاری</p> <p>- امکان جذب سرمایه های خصوصی</p> <p>- امکان احیای هویت مسکونی معتبر گذشته در محدوده میدان</p> <p>- ارتقاء کیفیت کالبد و استفاده از بناهای با ارزش به عنوان الگوهای کالبدی</p> <p>- گرایش به توسعه فعالیت های گردشگری در زمینه میراث تاریخی</p> <p>- فرصت سرزنده سازی فضاهای همگانی میدان با استفاده از پتانسیل گردشگری</p> <p>- امکان استفاده از فضاهای تخریبی برای ساخت پارکینگ های عمومی</p>	<p>- غالبیت منظر بصری ناخوشایند بر میدان بخصوص در ضلع شمالی</p> <p>- بی توجهی به تأمین خدمات مورد نیاز ساکنان و مغازه داران</p> <p>- ممانعت نکردن از استقرار فعالیت های کارگاهی و انبار در بافت مسکونی (ضلع شمالی میدان)</p>

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

	مرکزی.		
--	--------	--	--

۸- جمع بندی و نتیجه گیری

فضای شهری نتیجه ی عملکردهای رفتار انسانی با ابعاد اجتماعی و عمومی است و الگوی عملکرد فعالیت های اجتماعی نتیجه حاصل نظام تعاملی میان اجتماع و فرهنگ جامعه است و نیروهای به وجود آمده از تعامل میان اجتماع و فرهنگ جامعه در صورتی که فضایی مدنی موجود باشد، منجر به تولید فضای شهری می شوند. این فضا بیش از هر فضای دیگری در شهر عرصه ی اعمال متقابل اجتماعی و غلبه هنجارها و موازین و ارزش های اجتماعی - فرهنگی بوده و نیازمند منطق گرایی در رفتار، کنترل اجتماعی، مشارکت مردمی است و بیش از همه چیز، عرصه بیان آزادی، تکثر، تنوع، هماهنگی و خویشتن داری اجتماعی است، که تماماً از پارامتر های وجود اندیشه ی اجتماعی در ظهور فضای شهری است.

۹- پیشنهاد ها و راهکارها :

۱. طراحی صحیح المان های میدان امام خمینی
۲. استفاده از رنگ های مختلف در نما و مصالح ساختمانی
۳. دیوارنگاری، تبلیغات شهری، گرافیک در خیابان ها
۴. درختکاری، ایجاد آب نماها در میدان امام خمینی
۵. طراحی مسیر مناسب حرکت سواره و پیاده اختصاصی در محدوده میدان امام

منابع

۱. حبیبی م (۱۳۷۹)، از شار تا شهر، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، بهار ۲۳۷۹.
۲. رابرتسون، ر (۱۳۸۰)، جهانی شد ، تئوری های اجتماعی و فرهنگ جهان، ترجمه کمال پولادی، نشر ثالث.
۳. سلطان زاده، ح (۱۳۷۹)، فضاهای شهری در بافت های تاریخی ایران، چاپ سوم
۴. گلکار، ک (۱۳۸۶)، مفهوم کیفیت سرزندگی در طراحی شهری، صفه، شماره ۴۴.
۵. پاکزاد، جهان شاه ، (۱۳۸۴)، راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران ، وزارت مسکن و شهرسازی ، معاونت شهرسازی و معماری.
6. Azlina, w, Ismail, S, (1015). Integrating the Community in Urban Design and Planning of Public Spaces: A review in Malaysian cities *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 168 (2015) 357 – 364.
7. Abbas M. Hassan a,b, Hyowon Lee a, Uoosang Yoo, (2014), Evaluation of the contemporary urban design through the classic urban theories: Cairo and Gwangju downtown as a case study. *Housing and Building National Research Center HBRC Journal*

ماهنامه علمی تخصصی پیا شهر

8. Badland, H.Schofield, G.Transport, (2005), *urban design and physical activity: an evidence-based update. Transport Research Part D10* (2005)177-196.
  9. Cozens. P, Hiller. D, Prescott. G, (1994), *Crime and the Design Residential Property Exploring the Theoretical Background, Journal of Property Management, Vol. 19, Issue 2, (1994), 136*
  10. Jackson L E, (2003), *The relationship of urban design to human health and cindition.Landscape And Urban Planning.*:64191-200. UAvailable at:<<http://www.elsevier.com/locate/landurbplanU>.
  11. Jacobs, J.(1992), *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage, UK.
  12. Municipality of Jeddah, (2009), *Jeddah Strategic Plan*.
  13. Meaghan M. Peuramaki-Brown, (2013). *Identifying integrative built environments in the archaeological record: An application of New Urban Design Theory to ancient urban spaces. urnal of Anthropological Archaeology. Journal of Anthropological Archaeology 32* (2013) 577–594
- Promoting Public Health through Smart Growth, (2005), Available at: Uwww.smartgrowth.bc.ca/downloads/SGBC_Health%20Report%20Final.pdfU.*